

שיקלא וטריא

בבא קמא ס

א"ר יוסי בר' חנינא אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שמעמיד עצמו ערום עליהן(שמערים שיתקיים תורתו) שנאמר (משלי ח) אני חכמה שכנתי ערמה (סוטה כא):

לעילוי נשמת
דינה ליבה בת עטל זיל
עובריה חיים בן רחל זיל
ת.נ.צ.ב.ה

[משנה] (5) בא אחר וליבה, המלבה חייב

אמר ר"נ בר יצחק מאן דתני ליבה לא משתבש - דכתיב בבלת אש.

ומאן דתני ניבה, היינו כשאדם מדבר מנענע שפתיו ורוח יוצא, לא משתבש - דכתיב בורא ניב שפתים:

לבתה הרוח כולן פטורין

ת"ר ליבה ולבתה הרוח אם יש בלבויו כדי ללבותה חייב, ואם לאו פטור.

(קושיה) אמאי ליהוי כזורה ורוח מסייעתו ר"ל מלאכת זורה נעשה ע"י שאדם מגביה את התבואה והרוח מנשב ומפריד בין הפסולת לאוכל, ולמרות שנעשה ע"י שרוח מסייעתו מתחייב, ומה הבדל לכאן?

א. אמר אביי - הכא במאי עסקינן כגון שליבה מצד אחד, ולבתו הרוח מצד אחר ר"ל שהוא לא סייע כלל.

ב. רבא - כגון שליבה ברוח מצויה ר"ל, ולא היה מבעיר בכך, ולבתו הרוח ברוח שאינה מצויה - היינו מציאות שלא עלתה על דעתו שיקרה כך. אמנם לגבי זורה מספיק ברוח מצויה ועל זה מתכוון.

ג. ר' זירא אמר כגון דצמרה צמורי חמימות, כלומר הוא לא נפח ממש אלא בנשימה כדרך המחמם את ידיו בנשימתו, שאין זה כיבוי כלל.

ד. רב אשי אמר כי אמרינן זורה ורוח מסייעתו ר"ל ה"מ לענין שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה, ונתקיימה מחשבתו, אבל הכא גרמא בעלמא הוא, וגרמא בנזקין פטור.

נמצאנו למדים מחלוקת בין שיטה זו האחרונה לשאר השיטות והיינו: אם ע"י רוח מצויה מתחייב במזיקין כמו לגבי שבת, או שזה שונה דיני מזיקין.

מתניתין

השולח את הבערה ואלה עצים או אבנים או עפר, ליחכה נירו ונתקלקל, חייב שנאמר כי תצא אש ומצאה קוצים ונאכל גדיש או הקמה או השדה שלם ישלם המבעיר את הבערה:

גמרא

המפסוק להלן לומדים מספר דינים לגבי מזיק ע"י אש, וחלק מהם שנוי במחלוקת רבי יהודה ורבנן איך לדורשו:

כִּי־תֵצֵא אֵשׁ וּמְצָאָהּ קִצִּים וְנֹאֲכַל גְּדִישׁ אִוּ הַקֶּמֶה אִוּ הַשְּׂדֵה שֶׁלֶם יִשְׁלֶם הַמִּבְעֵר אֶת־הַבְּעֵרָה.

אמר רבא למה לי דכתב רחמנא קוצים גדיש קמה ושדה?

צריכי - להשמיע את כולם, כמו שהוא מבאר.

דאי כתב רחמנא:

קוצים - ה"א קוצים הוא דחייב רחמנא משום דשכיח אש גבייהו, אין בני אדם מזיהרים משריפתם של כך הם עומדים, ולכן ושכיח דפשע,

אבל גדיש, דלא שכיח אש גבייהו ולא שכיח דפשע, שיש לומר שהוא אנוס, אימא לא,

גדיש - הוה אמינא גדיש חייב רחמנא משום דהפסד מרובה הוא, אבל קוצים דהפסד מועט אימא לא.

ר"י תוספות ד"ה רבא אמר כגון שליבה ברוח מצויה וליבתה הרוח ברוח שאין מצויה. וה"פ אן יש בלבויו כדי ללבות עם רוח מצויה חייב דחשיב כאילו עושה הכל בפני עצמו ואם לאו שאין בלבויו בהדי רוח מצויה כדי ללבות אלא ע"י רוח שאין מצויה שסייעתו נעשה המלבה פטור דברוח שאינה מצויה לא הוה ליה לאסוקי אדעתיה:

ר"י תוספות ד"ה רב אשי אמר כי אמרינן זורה ורוח מסייעתו הני מילי לענין שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה. וכשגורם לזרות הרוח המסייעתו הוי מלאכת מחשבת ולהכי חייב בגרמת זרייה זו אבל עושה מעשה של זרייה בפני עצמו [לבדו בלתי סיוע מהרוח לא נקרא זורה שעושה את המעשה בפני עצמו, ולכן לגבי שבת כך צורת המלאכה ע"י הרוח חייב, אך לגבי מזיק ע"י אש צריך להעביר ע"י מעשיו באופן מושלם, וזה לאו נקרא, שהרוח מסייעתו] לא אקרי (זורה) לכן הכא לא מקרי מבעיר אלא גורם והתורה לא חייבה אלא מבעיר ולא הגורם (אלא) הבערה ע"י רוח המסייעתו ולהכי חשיבא הא גרמא לענין האש ככל שאר גרמות דקי"ל גרמא בנזקין פטור ומר בר רב אשי דפריך גבי רקתא [שאחד היה מנפץ פשתן והלכה נעורת של פשתן (רקתא) ומזיק האנשים ואמר רבינא שפטור שלאו כוחו ממש אלא ע"י הרוח ושם חלק מר בר רב אשי ומקשה כמו ממשיר התוס'] בלא יחפור (ב"ב דף כו. ושם) מאי שנא מזורה ורוח מסייעתו מצי סבור כרב אשי דהכא דהתם לענין חיוב הרחקה חשיב גירי דיליה וצריך להרחיק ואפי' ר' יוסי כמו הרחקה סולם מהשובר חשיב גירי דיליה לענין הרחקה אע"ג דלא חשיב ליה התם אלא גרמא דפטור מתשלומין מ"מ אסור וצריך להרחיק וג' היוצא מתחת

סיכום הדף היומי

שקלא וטריא

בבא קמא ס

א"ר יוסי בר' חנינא אין דברי תורה מתקיימין אלא בני שמעמיד עצמו ערום עליהן(שמערים שיתקיים תורתו) שנאמר (משלי ח) אני חכמה שכנתי ערמה (סוטה כא):

לעלו נשמת
דינה ליבה בת עטל זיל
עובדיה חיים בן רחל זיל
ת.נ.צ.ב.ה.

דבר בעיר

יבואר בבבא קמא שלושה פסוקים המזהירים את האדם שלא יצא בשעת דבר, ובנוסף יתבאר מדוע הוצרך התנא להביא את כל הפסוקים הללו.

ת"ר דבר בעיר כנס רגליך.

1. שנאמר - ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר.

וכי תימא ה"מ בליליא ששם במצריים היו שתי סכנות: א. סכנת של למלאכי חבלה הנמצאים

בכל לילה ב. למלאכי חבלה שניתנה רשות למשחית, אבל ביממא, שאין שתי סכנות אלא

אחד מהם, תאמר לא - לכן מביאה פסוק נוסף:

2. ואומר לך עמי בא בחדריך וסגור דלתך בעדך.

וכי תימא ה"מ [היכא] דליכא אימה מגואי אבל היכא דאיכא אימה מגואי מבפנים

כי נפיק יתיב ביני אינשי בצוותא חברה בעלמא, טפי מעלי.

לכן מביאה פסוק נוסף - כדלהלן:

3. ואומר מחוץ תשכל חרב של מלאך המות מ"מ ומחדרים אימה ר"ל אימת מות של

מלאך ולא בגלוי כל כך.

רבא בעידן רתחא דבר הוי סכר כוי סוגר את החלונות דכתי' כי עלה מות בחלונינו.

רעב בעיר

ת"ר רעב בעיר פזר רגליך למקום אחר שנא' ויהי רעב בארץ וירד אברם מצרימה

[לגור] שם.

וכי תימא - ה"מ היכא דליכא ספק נפשות במקום שיגלה שם, אבל היכא דאיכא

ספק נפשות, לא.

לכן מביאה פסוק נוסף - כדלהלן:

ואומר לגבי ארבעה אנשים מצורעים אם אמרנו נבא העיר והרעב בעיר ומתנו שם וכתוב

בסוף הפסוק לכו ונפלה אל מחנה ארם אם יחיונו נחיה.

דבר עיר - כיצד יתנהג

ת"ר דבר בעיר-

אל יהלך אדם באמצע הדרך, מפני שמלאך המות מהלך באמצע הדרכים, דכיון

דיהיבא ליה רשותא מסגי להדיא הולך ברוח.

שלום בעיר-

אל יהלך בצדי דרכים, דכיון דלית ליה רשותא מחבי חבוי ומסגי.

ת"ר דבר בעיר-

אל יכנס אדם יחיד לבית הכנסת שמלאך המות מפקיד שם כליו - וה"מ היכא

דלא קרו ביה דרדקי ולא מצלו ביה עשרה. - כוונת המאמר הוא, שבית הכנסת שאין

להם מלמדי תינוקות ראויים הם להיענש, בעוון ביטול תורה, שבהבל פיהם של תינוקות העולם

מתקיים, וה"ה מתי שאין עשרה מתפללים, כמבואר במקום אחר שהקב"ה כועס, וזאת הכוונה

מפקיד כליו שזה מתחייב מיתה.^{ר"ז}

מה הכלבים מרמזים

למרות שהכלבים אינם בני דעת, הקב"ה בראן בטבע זה שמרמזים לבני אדם לשמור

את עצמם בשעת הסכנה ובעת ביאת המשיח לפזר רגליהם לקבלו.^{ר"ח}

ת"ר כלבים בוכים מלאך המות בא לעיר.

כלבים משחקים אליהו הנביא בא לעיר. וה"מ דלית בהו נקבה, שאז עושה זאת

בעבורה.

יתיב רב אמי ורב אסי קמיה דר' יצחק נפחא, מר א"ל לימא מר שמעתתא, ומר

א"ל לימא מר אגדתא.

פתח למימר אגדתא, ולא שביק מר. פתח למימר שמעתתא, ולא שביק מר.

אמר להם אמשול לכם משל למה הדבר דומה!

לאדם שיש לו שתי נשים, אחת ילדה ואחת זקינה. ילדה מלקטת לו לבנות, זקינה מלקטת לו שחורות. נמצא קרח מכאן ומכאן.

אמר להן אי הכי אימא לכו מלתא דשויא לתרויכו שמעתתא ואגדה-אגדתא-

כי תצא אש ומצאה קוצים - תצא מעצמה דהיינו אנו גרמנו שקלקלנו את מעשינו ונשרף

הבית, ולמרות זאת הבטיח הקב"ה לשלם כאילו הוא העביר את האש: שלם ישלם המבעיר

את הבערה אמר הקב"ה עלי לשלם את הבערה שהבערת, אני הציתי אש בציון

שנאמר ויצת אש בציון ותאכל יסודותיה ואני עתיד לבנותה באש שנאמר ואני אהיה

לה חומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה. שמעתתא, פתח הכתוב בנזקי ממונו

וסיים בנזקי גופו לומר לך אשו משום חציו כזורק חץ למרחוק שהוא עצמו הזיק.

נפק"מ לחייב ד' דברים אם הוזק בה אדם.

מעשה שנתאוה דוד למים

הפסוקים הבאים מספר שמואל(ב) מתייחסים על הגיבורים שהיו לדוד ועל המלחמה שנעשתה עם הפלישתים.

ואחרי במעלה שמא בן-אגא הררי ואקפו פלשתים לחיה לגדוד ותהי-שם חלקת השדה אחזת השדה מלאה עדשים והעם נס מפני פלשתים: ויתיצב שמא בן אגא בתוך-החלקה ויצילה יך את-פלשתים ויעש יהוה תשועה גדולה: ויתאנה דוד ויאמר מי ישקני מים מבאר בית-לחם אשר בשער סנהדרין: ויבקעו שלשת הגברים במחנה פלשתים וישאבו-מים מבאר בית-לחם אשר בשער וישאו ויבאו אל-דוד ולא אבה לשתותם ויסך אתם ליהוה:

גם בדברי הימים מתייחס על אותו מאורע ושם מזכיר שדה של שעורים במקום של עדשים המזכרים בספר שמואל למעלה. לקמן יבואר שלוש שיטות איך לבאר את זאת.

הוא-ה'ה עם-דודי בפס דמים והפלשתים נאספו-שם למלחמה ותהי חלקת השדה מלאה שעורים והעם נסו מפני פלשתים.

כעת הגמרא מתחילת לדייק ולבאר את כל הנ"ל:

ויתאוה דוד ויאמר מי ישקני מים מבור בית לחם אשר בשער ויבקעו שלשת הגבורים במחנה פלשתים וישאבו מים מבור בית לחם אשר בשער [וגו'] מאי קא מיבעיא ליה?

יתבאר בסוגיא זו שלושה ביאורים מה כוונת הפסוק שדוד נתאוה למים, ובנוסף איך כל אחד מסביר את שאר הפסוקים המדברים בעניין זה.

א. רבא אמר ר"נ - טמון באש קמיבעיא ליה, ר"ל אנשי דוד שרפו גדיש של ישראל

שהיו טומנם בתוכם כליהם, ובאו לשאול אם צריכים לשלם והיינו אי כר' יהודה ופטורים

אי כרבנן וחייבים, ופשטו ליה מאי דפשטו ליה.

שיטה זו סוברת ששאל שאלה נוספת: דהיינו או כשאלת רב הונא לעניין להציל את עצמו בממון חבירו או האם מותר להחליף שעורים בעדשים - ולכן ישנם שני פסוקים אחד על שעורים ואחד על עדשים.

ולא אבה דוד לשתותם - א"א לומר שלא רצה לקבל את הפסק הלכה אם טמון מותר או לאו^{ר"ט}, אלא כוונת הפסוק הוא: דלא אמרינהו משמיהו של שלושת הגיבורים המזכרים בהתחלת הפסוק, שמסרו את נפשם ועברו דרך מחנה פלשתים כדי להגיע לסנהדרין ולשאול שאלתו אמר כך מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי כל המוסר עצמו למות על דברי תורה אין אומרים דבר הלכה משמו.

[נראה בזה שכל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם, ואלו שסמכו על הנס לילך במקום סכנת נפשות אין ראוי לעשות נס וגאולה על ידהו, אף על פי ששלוחי מצווה אין חזקין, היכא דשכיחא הזיקה שאני - מהרש"א].

ויסך אותם לה' דאמרינהו משמא דגמרא שלא אמר דוד פסק הלכה בשם עצמו.

^{ר"ז} רשב"ש (סימן קצ"ה).

^{ר"ח} תורת חיים.

סיכום הדף היומי שקלא וטריא בבא קמא ס

א"ר יוסי בר' חנינא אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שמעמיד עצמו ערום עליהן(שמערים שיתקיים תורתו) שנאמר (משלי ח) אני חכמה שכנתי ערמה (סוטה כא:)

לעלוני נשמת
דיינה ליבה בת עטל זיל
עובדיה חיים בן רחל זיל
ת.נ.צ.ב.ה

ב. רב הונא - גדישים **דשעורים** וגדישים **דעדשים** דישראל הוו, דהוו מטמרי פלשתים בהו.

וקא מיבעיא ליה מהו להציל עצמו בממון חבריו??

שלחו ליה אסור להציל עצמו בממון חבריו, אבל אתה מלך אתה [ומלך] פורץ גדר שדה של אחרים לעשות לו דרך ואין מוחין בידו.

לכן כתיב שמנע אותם מלשרוף דכתיב ויטיב בתוך החלקה **ויצילה**.

ולא אבה דוד לשתותם אמר כיון דאיכא איסורא לא ניחא לי, לכן כתוב בהמשך ו'סך אותם לה' דעבד לשם שמים.

ג. ורבנן ואיתימא רבה בר מרי אמרו - גדישים **דשעורים** דישראל הוו וגדישין **דעדשים דפלשתים**:

וקא מיבעיא להו מהו ליטול גדישין של שעורים דישראל ליתן לפני בהמתו על מנת לשלם גדישין של עדשים דפלשתים?

שלחו ליה חבול ישיב רשע גזילה ישלם אע"פ שגזילה משלם, רשע הוא, אבל אתה מלך אתה ומלך פורץ לעשות לו דרך ואין מוחין בידו.

לא שבק להו לאחלופי - דכתיב ויטיב בתוך החלקה **ויצילה**.

ולא אבה דוד לשתותם אמר כיון דאיכא איסורא לא ניחא לי, לכן כתוב בהמשך ו'סך אותם לה' דעבד לשם שמים.

[עד כאן דף ס עמוד ב]